

SKARABORG METT I VÄLA

**SKARABORG
METT I VÄLA!**

Carl Henrik Ohlsson

© Carl Henrik Ohlsson 2020
Omslagsbild: Skaraborgs akademis logotype
Förlag: Virgo 54, Kungsgården
Tryck: Solveigs tryckeri, Skara 2020
ISBN 978-91-986608-1-4

INNEHÅLL

Artiklar publicerade i Skaraborgs Akademis årliga antologi:

2016: Världens skaraborgare visar vägen	6
2017: Från jord till bord.....	13
2018: Västgöta klimax	22
2019: Från idé till succé	27
2020: Lilla huset på prärien.....	42

VÄRLDENS SKARABORGARE VISAR VÄGEN

När Västra Götalandsregionen bildades av administrativa skäl, påstod kritikerna att Skaraborg skulle försvinna. Inför detta hot har Skaraborgarna enats och rest sig med en starkare provinsiell Skaraborgsanda och identitet än tidigare: Vi kan vara stolta över att Skaraborg är ett fantastiskt Sverige i miniatyr, känt för djur, natur och kultur. Det är inte längre någon tvekan om att Sveriges rikes vagga stod här. Mellan Vänern och Vättern är det aldrig längre än en halvtimme till alla städer och arbetstillfällen. Omvänt finns det fantastisk livskvalitet, rekreations- och boendemiljöer tillgängliga på motsvarande tid.

Med dessa förutsättningar som bas, är det starka personligheter och individuella prestationer i sann entreprenörsanda, som byggt och skapat de arbetstillfällen som gör att folk vill bo, leva och arbeta i Skaraborg. Genom mitt yrkesverksamma liv har jag alltid haft Skaraborgsarenan som bas. Jag har alltid imponerats av hur enskilda Skaraborgares initiativ och skaparkraft ligger bakom vad Skaraborg är idag. Detta är bakgrunden till att jag började lista

upp de goda förebilder, som skapat, skapar och kommer att skapa arbetstillfällena för Skaraborgs utveckling. De utgör Skaraborgs själ och skaparkraft! Utan goda exempel, entreprenörsanda och nyföretagande stannar Skaraborg. Dessa föregångare ska vi beundra och glädjas åt. Vi behöver även inspireras och hjälpas åt att behålla och skapa arbetstillfällena på hemmaplan i en ny positiv Skaraborgsanda.

Dessa fantastiska personligheter med hjärta och hjärna för Skaraborgs utveckling blev basen för begreppet och boken Världens Skaraborgare som undertecknad initierade och förverkligade 2011. Vi har alla all anledning att vara stolta och tacksamma över dessa Skaraborgsprofileras skaparkraft inom vitt skilda yrkesområden, vilket vi kan dra nytta av för Skaraborgs framtida utveckling. Definitionen på Världens Skaraborgare är "att vara född och/ eller uppvuxen i Skaraborg, samt att "ha blett nöt i väla" i vuxen ålder. Vid närmare efterforskning finns inte motsvarande sammanställning över kända Skaraborgare samlat. Det blev ett urval på totalt 76 livsberättelser, om vad Skaraborg betytt för deras framgångar i livet. Dessa entreprenörer som skapat Skaraborg delades in i följande kategorier:

Historiska personer, sanna entreprenörer, politiska ledare, media och konstantreprenörer, showbizentreprenörer, sportidoler, samt udda

karriärer. Tillsammans med frilansjournalisten Ulf C Nilsson, som på mitt uppdrag sökte upp kända och skapande Skaraborgare, förmedlade vi hur var och en utvecklats och bidragit till Skaraborgs och Sveriges utveckling.

Boken blev mycket uppskattad och en bestseller, som fick tryckas om till totalt 5 000 ex. Dessutom blev detta stommen till en populär samtalsserie på Vara Konserthus 2014–2016, där 14 av entreprenörerna delade med sig av sina livserfarenheter vid sju temakvällar under ledning av marknadschefen Thomas Tegnér med undertecknad som side-kick. Ett lokalt Skavlan-upplägg som blev en publiksuccé med i snitt ca 200 personer per kväll som andäktigt lyssnade och fängslades av respektive Världens Skaraborgares drivkrafter.

Tanken bakom att lyfta fram dessa ” Världens Skaraborgare” är att vi alla tillsammans i Skaraborg ska kunna lära av goda förebilder för att inspireras till att få fram morgondagens förebilder och jobbskapare. Det var även anledningen till att min forna arbetsgivare Länsförsäkringar Skaraborg engagerade sig som utgivare av boken: Finns det inga nya företag så skapas inga nya arbetstillfällen och därmed inga nya kunder för framtiden!

Vilka gemensamma nämnare finns då bland världens Skaraborgare?

Alla har starka drivkrafter i sig redan från början och mer än en gång har de fått hitta egna överlevnadsstrategier under tuffa förhållanden tidigt i livet.

De är oftast uppvuxna i trygga miljöer utan extravaganser, företrädesvis på landsbygden med närhet från jord till bord.

Hushållning med resurser är något som alla fått lära sig från början. Såväl med sina egna resurser, liksom även materiellt och ekonomiskt.

Alla har haft entreprenörskapet i blodet och provat på att göra affärer eller andra prestationer i tidig ålder i liten skala, som sedan efter hand växlat upp.

Alla har haft känslan för timing och vågat satsa i rätt läge. Flera utan att skuldsätta sig från början, istället har de satsat rätt med redan sparade slantar som insats.

Alla har en klar målbild i tidigt skede av livet över vad de vill uppnå. En egen vision, ibland även en egen mission.

Alla har haft det gammaldags prefixet e, som signum: envisa, energiska, engagemang, entreprenörskap (ej att förväxla med morgondagens e-prefix som i e-post, e-handel osv).

Ingen har brytt sig om att Jantelagen har funnits. Åtminstone har den varit osynlig i deras sinnevärld. Ändå är påfallande många fina lagspelare och har haft en sällsynt förmåga att skapa ett vinnande lag kring sig.

Skaraborgs utmaningar

Skaraborg står inför ett stort antal utmaningar, som framkom vid hearing med dussintalet största näringslivsföreträdarna i Skaraborg våren 2011. Dessa kan summeras till följande viktigaste punkter, som vi alla fokuserat på sedan dess för att åstadkomma en positiv utveckling av vår hembygd:

- Stärk Göteborg som kommunikationsnav i Västsverige
- Bygg ut E20 till minst fyrfilstandard genom hela Skaraborg
- Bygg ut förtätning mellan de fyra noderna i Västsverige
- Öka attraktiviteten för att bo, verka och leva i Skaraborg
- Öka antalet eftergymnasialt utbildade i Skaraborg
- Stärk Högskolan i Skövde och SLU i Skara
- Stöd nyföretagande/klusterbildning inom naturliga profilområden
- Öka tillgången till lokalt riskkapital
- Skövde måste ta på sig ledartröjan i Skaraborg

Gemensamt för dessa utmaningar är att Skaraborg även i fortsättningen i huvudsak måste leva på egna meriter. Skaraborg måste vara attraktivt för studenter, arbetskraft, entreprenörer samt intellektuella från andra delar av Sverige och omvärlden. Därför blir tillgången på humankapital den avgörande faktorn för ekonomisk utveckling och välfärd även i Skaraborg.

Vad behövs för att få fram Världens Skaraborgare – även i framtiden?

Här följer några av de viktigaste punkterna för att Skaraborg ska kunna fortsätta utvecklas med starka entreprenörer som jobbgeneratorer:

Vi måste skapa en ny egen Skaraborgsanda, där vi så långt som möjligt skapar arbetstillfällen lokalt genom konsekvent upphandling av kollegor i Skaraborg.

Vi måste tala väl om Skaraborg, vår attraktivitet och livskvalitet. Särskilt när vi är utanför Skaraborg. Den bild vi då ger av hemmaplan är avgörande för om vi ska kunna attrahera inflyttande företag och privatpersoner till vår provins.

Det är av största vikt att Skaraborg erbjuder varierat och rikt socialt utbud i form av trygghet, sjukvård, utbildning, fritid och kultur, för att kunna

attrahera nyinflyttade och få folk att stanna kvar, samt återvända till Skaraborg.

Andelen med längre akademisk utbildning är ca 13 procent i Skaraborg vilket är tio procentenheter lägre än värdet i Göteborgsregionen. Dessutom med lägre ökningstakt. Detta måste ändras såväl antals- som attitydmässigt.

Vi måste skapa en helt annan jordmån för nyföretagande samt lokalt sådd- och riskkapital för de små företag som ska våga ta steget upp och anställa flera.

Vi måste slutligen avskaffa Jantelagen och bypolitiken, och istället uppmuntra och glädjas åt var och en som lyckas och är unik.

Har Du själv goda idéer och förslag till förbättringar som gynnar Skaraborgs position i världen och som ger möjligheter att få fram nya världens Skaraborgare, är Du varmt välkommen att höra av Dig till mig, så lovar jag att föra detta vidare till " de som makten haver".

För Skaraborg – i framtiden!

FRÅN JORD TILL BORD

I takt med urbaniseringen har det blivit allt mer nödvändigt att närma konsumenterna som tappat fotfästet med myllan till producenterna lokalt. Detta konsumentfokus har kommit till uttryck på många sätt i Skaraborg genom decennierna. Här kommer en resumé över vad som hänt från jord till bord:

1814 utlyste kung Karl XIV Johan genom Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien att det behövdes "en stark samlande kraft på landsbygden" som beslöt att starta Hushållningssällskap i alla län. Dessa startade i sin tur bland mycket annat nyttigt även lantbruksutställningar 1846 som blev en hundraårig epok i lantbrukets utveckling. Eftersom merparten av befolkningen bodde på landsbygden och levde nära eller själva var del i livsmedelskedjan, så var dessa lantbruksutställningar helt inriktade på producenterna med djurutställningar och uppvisande av ny teknik för att kunna bibehålla den beslutade minst hundraprocentiga självförsörjningsgraden.

1935 var första gången som första allmänna distriktslantbruksmötet förlades till Axevalla Hed efter tre års planerande i midsommartid i sex dagar med strålande väder. Här framträder flera inslag av konsumentkaraktär, som ett uttryck för industrialiseringens och urbaniseringens snabba utveckling mellan världskrigen. Det blev t ex så varmt att vatten kördes i skytteltrafik med dåtidens mejerimjölkvagnar till de törstande 71 000 besökarna. En anekdot ur affischen från utställningen är följande programförklaring:

kl. 10.00 Utställningen öppnar, kl. 10.30 Kreaturen anlända, kl. 11.00 Svinen anlända, kl. 11.30 Eders Kungligheter anlända, kl. 12.00 Gemensam middag!

1958 blev en milstolpe för utvecklingen av lantbruksutställningar, med ursprung i Skaraborg: Då anordnades Europeiska Lantbruksmässan Axevalla (ELMA). Året därpå arrangerade Hushållningssällskapet Rikslantbruksmötet (RILA) vid Rosenlund i Jönköping.-Organisationschef för såväl ELMA som RILA var Eric Hållander, ägare och vd för Västergötlands tryckeri i Skara. Han startade även motsvarande skogsmässa längs Norrlandskusten, NOLIA. Från 1961 har jord- och skogsbruksmässan i Jönköping hetat ELMIA där I står för tillägget industri. Detta har utvecklats till Sveriges

särklassigt största permanenta utställningsområde. Ursprunget är dock likt Svea Rikes vagga alltifrån Skaraborg!

1985 fick undertecknad ansvaret som utställningskommisarie för 50-årsfirandet av första lantbruksmötet på Axevalla Hed av bestyrelsen för Skaraborgs läns Hushållningssällskap. En utmaning med 130 utställare, 300 djur, 2 000 kvm utställningsyta under tak som byggdes upp för eventet av frivilliga gillesmedlemmar. Det kom cirka 35 000 besökare på fem dagar i anslutning till Trippeltravet och Stochampionatet på Axevalla travbana! Vi döpte utställningen till "från jord till bord" för både dig som är konsument och producent. Ur programbladet saxar jag min välkomsthälsning: "Tidsmässigt har det aldrig känts mer angeläget att klargöra kedjan och minska klyftan från jord till bord. Vi välkomnar alla som deltar i kedjan från jord till bord. Bordet är dukat, låt dig väl smaka!"

En av de mest besökta avdelningarna kallades "Mat är sköj" där Hushållningssällskapens hemkonsulenter presenterade lokala matrecept. Utställningen blev en succé på många sätt eftersom den både lockade travbesökare liksom barnfamiljer till Bert Karlssons nyöppnade Sommarland, vilket ledde till att den upprepades såväl 1987 som 1989 med fortsatt lyckat resultat, om än det gav upphov till trafikchaos ända ut på E20 varje gång!

1991 var det dags att ta konceptet från jord till bord vidare till storstaden Göteborg. Artistchefen på Liseberg ringde och önskade att vi skulle göra en skördehelg på Liseberg.

”Vi kommer om vi får lika bra betalt som bästa artisterna på Stora Scenen, för vi levererar stor scenkonst”, svarade jag kaxigt, och vi fick det! Därmed var Landsbygdsfesten på Liseberg fött. Ett evenemang som slog publikrekord för en septemberhelg direkt och som pågick med de fyra västsvenska Hushållningssällskapen som arrangörer i tre år, innan Liseberg själva tog över i egen regi. Än idag är denna skördefest en av de mest publikdragande helgerna på Liseberg! Vi hade bland annat tävling i mjölkning på stora scenen som blev huvudrubrik och bild på Göteborgspostens första sida dagen efter, kobingo liksom Drängastenslyftet och barn i cowboydräkter som visade kalvar med mera förutom hundratals matstånd med lokala specialiteter till besökarna. Sällan har kedjan från jord till bord känts så kort!

1992 tog Hushållningssällskapet Skaraborg även initiativet till en lokal matbok som byggde på alla recept som samlades in av hemkonsulenterna genom våra utställningar. Bokens namn blev Västgötamat – en kulinarisk resa från jord till bord. Den blev en succé som trycktes om tre gånger fram till 1996 och sålde slut 11 000 exemplar som nu finns spridda till

glädje och nytta för alla som värnar lokala mattraditioner.

På 1990-talet övergick de tidigare stora utställningarna mer till lokala företeelser i skuggan av ELMIA och Borgeby i Skåne som alltmer blev riksutställningar. Ett bestående exempel på detta är Logårdsdagarna på Hushållningssällskapets donationsgård utanför Grästorps. Som komplement till detta utvecklades även Farmers Market på Skarabörgska efter en inspirationsresa till Kalifornien, som blev Torglördagar i Jung respektive Bonnamarknad på Tre Älgar i Grästorps. Det senare är fortfarande bestående. På motsvarande sätt inspirerades vi av Bed&Breakfast-konceptet vid en studieresa till södra England. Detta förädlades på hemmaplan till Bo på Lantgård, som blivit ett begrepp inom besöksnäringen. Redan 1979 startades Skaraborgs Trädgårdsprodukter ekonomisk förening på initiativ av oss på Hushållningssällskapet med ett samlat lokalt grönsaksutbud till västsvenska butiker. Basen var kontraktsodlarna av morötter till Toppfrys samt vitkålsodlarna till Dafgårds kåldolmar, som utökades till ett 40-tal initiativrika odlare med bevattningsmöjligheter. På sex år skapades cirka 300 nya arbetstillfällen och föreningen omsatte 40 Mkr i det som då bytt namn till Västgrönt och idag heter Mellansvenska Odlare.

På 80–90-talet utvecklades det även flera andra lokala varumärken och destinationer som till exempel Skaraborgs Potatis AB, Gården-produkter, Västgötalandet, Lokalproducerat i Väst samt ett stort antal egna gårdsbutiker, caféer och restauranger med egna varumärken. Fler mötesplatser där producenter och konsumenter möttes, bildades bl. a på Sötåsen Lantbruksskola liksom Logårdspuben och Café Viken. Inom fiskeområdet utvecklades det unika Hökensås Sportfiske i regi av Skaraborgs läns Hushållningssällskap till landets lönsammaste sportfiskeområde med cirka 30 000 sålda fiskekort bland 300 000 friluftsbesökare i naturreservatet Hökensås. En viktig delmängd blev Fishing Top Ten där Turistrådet marknadsförde de tio bästa fiskevattnen i Sverige gemensamt för utländska besökare. Affärsidén för helheten blev "från rom till gom", som travesterar på från jord till bord. Hökensås Sportfiske äger hela kedjan från kläckningsanläggningarna på Källefäll, via fiskodlingar där och i Baltak ut till de 20-talet rena Hökensåsjöarna där put- and take-fisket utövades, samt drev Hökensås Vårdshus och samarbetar med Hökensås semesterby. Kort sagt framgången ligger i att kontrollera hela kedjan från rom till gom. Integrering i värdekedjan är nyckeln till hållbar tillväxt!

Under 2000-talet återkom från jord till bord i ny tappning med tre På Landet-mässor i anslutning till Axevalla Travbana 2010, 2012 och 2014. Ledstjärnan för mässorna var det goda livet på landet och mellan 10–20 000 besökare upplevde detta varje gång. De flesta centralorter i Skaraborg har numera skördefester eller motsvarande landsbygdsfirande på sina respektive torg, gärna med lokala specialiteter såsom till exempel Jordgubbens Dag i Vara. Den fest som utvecklats mest publikmässigt är Matfestivalen i Skövde sista helgen i augusti. Den startades 1998 som SM i grillning och har utvecklats som Matfestival till att årligen locka cirka 50 000 besökare vilka äter i snitt 75 000 smakportioner av lokala specialiteter samtidigt som Hertig Johans Torg omvandlas till ett stort salutorg för närproducerat. Detta har även fört med sig att hela kockeliten vill vara på plats och uppträda med sina matkonster. Den senaste utvecklingen har därför blivit starten av Skövde Outdoor Festival, som markerar människornas nyvunna intresse för friluftsliv och natur, samt att sätta in matkonsten i detta sammanhang. Därför startades SM i utomhusmatlagning för såväl proffs som amatörer ifjol, som redan på grund av stort intresse lett till en kvaltävling i Skellefteå innan svenska mästerskapet avgörs på Billingen under denna festival i år!

Var finns morgondagens mötesplatser från jord till bord? I en allt mer digital värld gäller det att mötas på konsumenternas egna villkor. Alla livsmedelsföretag måste klara livsmedelskraven med minst EU-standard i en öppen och fri marknad. Alla måste även finnas i den digitala världen med egna hemsidor och möjlighet till alltmer affärer via nätet. Exempel på detta är att Skaraborg är föregångare i landet genom Hushållningssällskapet Skaraborg igen att starta REKO-ringar enligt finsk modell. Ett sorts bakluckeloppis med lokal mat, som marknadsförs via Facebook och betalas via Swish, där det i skrivande stund finns ett 30-tal rekoringar via Lokalproducerat i Väst i Skaraborg! Kosläpp på våren, öppna gårdar, lokala producent-bloggare och Farmers Dinner är ytterligare exempel på nya innovativa sätt att korta kedjan från jord till bord. Fortfarande väntar jag dock på att initiativ tas för att korta hela kedjan från jord till bord med en heltäckande Skaraborgsk saluhall som etableras i strategiskt exponeringsläge på hemmaplan! Affärsidén torde bli: Dä sa va terättalagt, billit, görgött – å nöttit!

Avslutningsvis vill jag mot bakgrund av ovanstående historiebereskrivning reflektera över mantrat tänk globalt och handla lokalt: I takt med att landsbygden avfolkades och urbaniseringen ökade som följd av industrialiseringen, har människor

alltid törstat efter lokal matkunskap från jord till bord. Definitionen av välfärdsbarn på 60-talet, att det var barn födda i staden av föräldrar som bott hela sitt liv i staden är talande och skrämmande. Tvärtom anser jag att det är konsumenter som lever nära producenterna och naturen som är morgondagens vinnare. Detta har accelererat under kunskaps- och IT-samhällets framväxt, där medvetenheten om de positiva hälsoeffekterna som skapas av närproducerad mat ökat kraftigt. Lägg därtill de goda samhällseffekterna som lokalproducerad mat i form av ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet skapar. Därför är vi på god väg att förlänga och fylla vår devis med ett livsnödvändigt ökat kretsloppstänkande: Från jord till bord – och åter jord igen!

VÄSTGÖTAKLIMAX

Västgötaklimax är en viktig berättarkonst som vi Skaraborgare utvecklat över tid till ett välkänt begrepp.

En västgötaklimax är enligt Wikipedia en retorisk stegring som i stället för att följas av kulmen, följs av en sats av lägre grad, exempelvis en underdrift. Västgötaklimax är synonymt med antiklimax eller en ofrivillig antiklimax med komisk effekt. Den som berättar något bygger upp en stegring som får ett snöpligt slut. Det går ut på att historien egentligen inte har någon poäng och avsaknaden av denna poäng blir just poängen.

I början av detta århundrade hade Radio Skaraborg ett mycket populärt program, som de kallade Västgötaklimax. Flera lokala komiker tillsammans med Robert Gustafsson som draglok berättade egna eller lyssnarnas roliga historier live. Medverkande var Runo Sundberg, Claes Astin, Rolf Hörnfeldt, Gillis Hellberg, Owe Hellström och Andreas Ljung samt Carl Thulin från Radio Skaraborg. Succén blev stor och sporrade av detta förevigades dessa program med två cd-skivor

sponsrade av Länsförsäkringar Skaraborg som vill bevara det lokala och personliga mötet, på initiativ av undertecknad. Dessa såldes slut och trycktes om och spelas än idag ute i stugorna eller i motorfordon på långfärd flitigt.

Några goda exempel på Västgötaklimax ur denna programserie är följande:

På ett årsmöte för den lokala högerföreningen i Härlunda utanför Skara har ombudsmannen Lars Svedlund berättat följande från verkligheten: När man kom till valen, så föreslogs det "ömval" på varenda punkt. När man till slut kom fram till "revesorsuppleanten" så föreslogs Anders i Norrgår'n och det blev klubbat för ömval. Då reste sig hans granne upp och informerade om att han dog i höstas! Ordföranden summerade dock att "dä ä ente särskilt betungande, så vi väljer om honom i alla fall". Därmed fick föreningen en revisor på jorden och en i himlen det kommande verksamhetsåret!

En poliskonstapel stoppade en odalman på väg in till Skövde i sin bil för nykterhetskontroll. "Blås i ballongen", uppmanade konstapel'n. "Hä, dä gör ja ente" upprepade den överförfriskade mannen tre gånger. Då konstaterade konstapel'n krasst: "Blås i ballongen, annars gör ja dä själver, å då åker du dit i alla fall!"

Carl Thulin var ute och intervjuade gamla original på Varaslätten. Många av dessa var goda entre-

prenörer på den företagsamma Varaslätten. En gång intervjuade han en man som konstruerat och tillverkat trappor i hela sitt liv. I direktsändning frågade reportern hur många trappor han gjort i sin dag. Farbror'n tvekade med svaret varpå reportern fyllde i att han kanske gjort så många trappor så de räcker ända upp till himlen! Svaret kom blixtnabbt och dräpande: "Hä, ja gjorde ju källartrappor, sörru!!"

En tågresenär som skulle till Göteborg gick på fel tåg i Falköping. Väl på plats och när det rullat iväg frågade han den fina damen mitt emot: "Varsch ä ho på väg? Till Stockholm blev det fisförnäma svaret", varpå lokalprofilen snabbt replikerade: "Körs så utvecklinga går framåt. Vi sa åt var sett höll, men kan åka på samma tåg!"

Humor och goda historier har ju alltid varit ett signum för Skaraborgaren, en viktig del av kulturarvet. Goda berättare har i generationer fört arvet vidare. Johan Henric Kjellgren, Sixten Västgöta-Bengtsson och i nutid Robert Gustafsson är väl de mest kända goda representanterna för denna tradition. Lägg därtill Mats Ljung, Runo Sundberg, Rulle Lövgren, Jan Rippe, Birgitta Andersson, Margareta Kjellberg m fl. Den västgöte som förknippas allra mest med begreppet Västgötaklimax är nog ändå älvsborgaren Jarl Borssén, som med sina rumphuggna repliker och sin

mimik blev rikskändis efter sina insatser i bl a Partaj och Gäster med gester. Det senaste exemplet från Skaraborg är humorkollektivet Kass Humor, som gjort stor succé med sin TV-serie Uti bögda! Själv är jag mest förtjust i följande Västgöta-klimax: den första från Västgöta-Bengtsson och den andra från Thomas von Brömsen:

På ett årsmöte i Salemkyrkan i Larv, kom bygdens dotter som var volontär hem och berättade om allt elände som hon varit med om som sjuksköterska under Kongokrisen i Afrika på 60-talet. När sista ljusbilden visats och taklamporna tändes uppmanade hon församlingen att ställa frågor. Tystnad uppstod, men längst ner i salen reste sig en gubbe yrvaket, plirade med ögonen och frågade: "Ho hade ena halter söster som hette Stava. Va blé då å den tro?"

En handelsresande från Göteborg checkade en onsdagskväll in på Stora Hotellet i Nossebro. Upplysningsvis frågade han portiern om det fanns något nöje i tätorten denna kväll. Varpå portiern omedelbart svarade: " Hä, ho ä sjuker!"

Berättarkonst är något som du själv väljer att göra till konst. Men när du väljer att ta det en nivå högre blir det äkta konst. Ja, ungefär som med sång och musik. De flesta människor kan åtminstone hjälpligt sjunga

men några vill något mer med sin sång. De börjar träna och utveckla sin sång och så upptäcker de att andra gillar att lyssna på deras sång. På samma sätt kan du träna upp din berättarkonst. Kom dock alltid ihåg att det är själva berättelsen som är det viktiga och särskilt dess inledning och slut. Du är endast budbäraren!

I nutid har berättarkonsten allt mer övergått till story-telling. Bakom framgångssuccéerna till att Skövde blivit "the game capitol of Sweden" vid Högskolan i Skövde och Gothia Science Park med de populäraste utbildningarna respektive det häftigaste nyföretagandet i gamification, ligger mycket story-telling. Det är det moderna sättet att föra berättarkonsten i allmänhet och Västgöta klimax i synnerhet vidare i kommande generationer. Kanske vi snart får se ett nytt Skaraborgskt dataspel som heter Västgöta klimax erövra världen!

FRÅN IDÉ TILL SUCCÉ

Skaparkraften på Varaslätten och uppfinningsrikedomen hos dess entreprenörer har lett till många innovationer som blivit stora och välkända företag. Själv är jag född och uppväxt i denna mylla som bondpojck från Tråvad och vill därför gärna stolt presentera några av dessa pionjärer, som gett ett starkt bidrag till Sveriges industrialisering.

En målerisk beskrivning av Varaslättnens grogrund har gjorts av universitetslektor Lars Nyström Göteborgs universitet i hans förnämliga avhandling "Hur bonden blev industriföretagare":

Är det någonstans jorden är platt som en pannkaka så är det här. En jättelik lerpannkaka, inklämd mellan Västergötlands platåberg. I detta landskap får varje höjdsträckning närmast exponentiella proportioner. I sin barndomsskildring från Kvänum, romanens Slättum, beskriver Ove Allanson från Kvänum hur banvallen på smalspåriga Västgötabanan reser sig likt en fjällkedja över slätten. Röken från ångloken tycks bära upp himlen. Detta är västra Sveriges kornbod. Under sekelskiftet var trakten centrum för den havrerusch

som under ett par decennier utgjorde motorn i den västsvenska ekonomin. Spannmålshandlarna var slättens kungar. Sedan dess har förstås även bönderna blivit allt färre. Än idag tillhör emellertid Vara de kommuner som har högst sysselsättning inom jordbruket i riket. Men skenet bedrar. Detta är inget bondeland. Det är ett av de hårdast industrialiserade områdena i hela Sverige. Reser vi på E 20, som idag skär genom bygden, passerar vi det ena industrikomplexet efter det andra ute på fälten.

Själv blev jag varse vad denna bygd betytt för lantbruksutvecklingen nationellt och internationellt, när jag gick den propedeutiska utbildningen till agronom vid Plönninge lantbruksskola utanför Halmstad. Maskinläraren Allan Grytell startade de flesta lektioner med att visa ljusbilder med olika hemmabyggda konstruktioner på lantbruk för dess inomgårdsrationalisering. Efter varje bild frågade han var denna skapelse kom ifrån, och lärde oss elever samtidigt i kör att utbrista "Alltifrån Skaraborg" så högt vi orkade. För det slog sällan fel, dessa Oppfinnar-Jocke-konstruktioner kom från Skaraborg och företrädesvis Varaslätten!

Skall vi vara noga bör vi räkna med två grundarföretag till industrialiseringen på Varaslätten i Kvänumstrakten:

Grönbergs i Öttum och Johan Alfred Kjällströms smidesverkstad utanför Kvänum. Båda räknar sina anor tillbaka till 1890-talet. Båda startade sin tillväxt under 1930-talet till betydande industrier som Rekordverken respektive Kellve Bulkteknik. Många efterhärnade dessa båda industrier och startade eget företrädesvis med utgångspunkt från den egna gården. Konsekvensen av avknoppningarna blev att allt fler företag sysslade med ungefär samma saker.

Vid början av 1950-talet fanns ett antal företag som gjorde halm- eller höfläktar. Senare har man konkurrerat om bland annat frontlastare, farmartankar, betongblandare och halmhackar. Hela tiden har företagen stulit friskt från varandra och utifrån. Patent har kringgåts eller överträtts.

I detta sammanhang har begreppet "västgöta-japaner" myntats, delvis med en negativ klang, men också med en positiv laddning av företagande, kreativitet och uppfinningsrikedom.

På detta sätt växte en ortsbaserad industriell kompetens fram inom produktion av lantbruksredskap. En förutsättning för denna utveckling var de nära banden till jorden.

De flesta tycks vara överens om att bönderna och dess familjer varit en attraktiv pålitlig och initiativrik arbetskraft. I arbetet på gården har de lärt sig att hantera en bred uppsättning maskiner som kommit väl till pass i industrin, inte minst när produktionen

bestått i just jordbruksmaskiner. På detta sätt har de blivit innovativa, strävsamma och sinnrika.

I takt med att storleksrationaliseringen av jordbrukssektorn ökade kraftigt och djuren minskade fick fler och fler på gårdarna sin utkomst på Varaslättnens industrier. När du idag åker längs E 20 finns det max en bonde på tio hemma dagtid på de gårdar som du passerar. Det är den levande landsbygd som vi nu har.

Nio av de tio största industrierna i Kvänumsbygden idag startades av bönder eller söner till bönder. I minst sex fall av dessa började verksamheten på gården. I flera fall bedriver grundarfamiljerna ännu idag jordbruk. Mycket talar för att egen gård utgjorde en god grund för industriellt företagande. Grundförsörjningen var säkrad genom jorden. Det gav en beredskap inför tuffare tider. Med inkomster från jordbruket behövde företagaren inte heller ta ut full lön under det svåra inledningsskedet. Den egna familjen användes som billig arbetskraft. Hela tiden fanns också möjligheten att i viss mån spela mellan jordbruk och industrisysselsättning över årscykeln, eller konjunkturerna. Bonden ägde dessutom en gård. Gården belånades eller såldes för att finansiera den industriella expansionen. Ekonomibyggnader fungerade som en första industrilokal. När

verksamheten expanderade kunde den egna åkern tas i anspråk.

På detta sätt har industrin i Kvänumstrakten successivt letat sig nya marknader. Idag kan vi urskilja tre tydliga underkluster. Det första är lantbrukssektorn som alltjämt är viktig. Det andra specialområdet är ventilation. Runt Kvänums tätort finns ett tiotal företag som sysslar med tillverkning eller installation av ventilationssystem, eller är underleverantörer på området. Det tredje underklustret består av företag som sysslar med stål- och plåtkonstruktioner för byggindustrin. Det handlar som vi sett om modulbyggen, men också om exempelvis stålbalkar eller industriportar. Denna industri har vuxit fram sedan 1960-talet och har sitt centrum i Tråvad väster om Kvänum. Runt allt detta finns slutligen flera legotillverkare som saknar egna produkter men lever på att hantera plåt. Ofta fungerar de även som underleverantörer till andra företag i området. Av bygdens företag ägs de flesta av de mindre alltjämt lokalt. Däremot har många större företag över 50 anställda gått upp i större koncerner, vilket ofta givit tillgång till exempelvis marknadsföringskanaler eller kapital för en fortsatt expansion. Viktiga funktioner som produktutveckling liksom produktionen finns i stor utsträckning kvar lokalt. Dock har några av de

största företagen tyvärr lagts ner och produktionen flyttats utomlands.

För att få en uppfattning om hur svårt det är att lyckas, finns en tumregel som ofta återopas, inte bara bland dessa entreprenörer lokalt: Idén är bara ett på en 100-gradig skala till förverkligande. På denna skala kommer prototypen på nio och de övriga 90 är tillverkning och marknadsföring dvs hårt arbete var dag. Lägg därtill att det bara är en idé på tio som är bärande, så förstår du att det är en på tusen idéer som lyckas!

Här följer en exposé rangordnad efter storlek på företagen med fokus på urval från Kvänumsbygden på Varaslätten och utgångspunkt från skaparen och människan bakom den grundläggande affärsidén till den industri som blev verklighet. Om vi skulle utökat urvalet till hela Varaslätten hade många fler platsat på listan med motsvarande ursprung och utveckling. För att bara nämna Jula, Skandiaelevator, Akronmaskiner, Svegma, Vedumskök, Ginza, Bala Industrier med flera goda exempel förstår du att detta är en oerhört kreativ och framgångsrik bygd som skapat många lokala arbetstillfällen och globala produkter och tjänster!

Från Karl-Erik Andersson Korsgården Jung till Asko Cylinda

”Jag kan bygga en bättre tvättmaskin själv mamma”, sade Karl-Erik och gick ut i gårdsverkstaden och tillverkade den första prototypen av en trumtvättmaskin med inbyggd centrifug och eget värmesystem. Detta blev grunden till Junga Verkstäder, som sedan köptes upp och blev ASEA Cylinda och ASKO Cylinda. Vara kommuns största arbetsplats med fler sysselsatta här (ca 600 som mest) än antalet totala lantbrukare i Vara kommun. Tyvärr köptes det upp och lades ner av den slovenska konkurrenten Gorenje och flyttade sin verksamhet till Slovenien 2014. Dock finns utvecklingen kvar i Lidköping.

Från Bertil Gustavsson Emtunga till Pharmadule Emtunga

Anställd hos Kjällströms mekaniska i Kvänum. Blev arbetslös och startade eget med mekaniska tjänster till lantbrukarna i trakten. Slog igenom med farmartankar till bränsle som såldes till oljebolagen för uthyrning till bönderna. Inledde samarbete och så småningom delägarskap med Christer Erikssons Consafe för tillverkning av moduler till oljeplattformar. Sönerna Thore och Rolf köpte tillbaka helheten för att 2009 sälja det vidare till Pharmadule Emtunga. Delar av detta köptes sedan

ut av ApplyLeirvik Emtunga AB och verksamheterna bedrivs fortfarande i Emtunga, nu bland annat under namnet Swedish Modules i Emtunga.

Från Harry Johansson och Nils Andersson (sedermera Åkerstedt) Kvänum till Swegon

Lantbrukaren Harry Johansson var en klurig man med brinnande intresse för mekanik. När metallstrejken 1945 bröt ut kom Nils Andersson till honom och ville bli kompanjon. Javisst svarade Harry, men på två villkor som accepterades: Ingen krigsmaterialtillverkning eller alkoholkonsumtion här! De startade så småningom Plåt Mekano 1951, som sedan blev PM Luft. Denna firma har köpts upp av Latourgruppen och Kvänumsanläggningen är fortfarande den största anläggningen inom Swegon.

Från Karl-Erik Bender Edsvära till Benders

Karl-Erik föddes på ett lantbruk med tillhörande lanthandel, vilket präglade hans uppväxt. Tidigt blev han affärsman och sålde det mesta som gick att sälja från jultidningar till kostymer. Han startade såväl Vättesmadspelen i Edsvära Fotoklubbs regi, som dansbandet Anders Meijers orkester mm. Tillsammans med brodern Arne köpte han en maskin för tillverkning av betongpannor och startade Benders 1960. Idag arbetar Benders inom

flera skilda affärsområden inklusive en av Sveriges största travhästverksamheter. Benders är en av de marknadsledande producenterna av betong- och naturstensprodukter i Norden, som även förvärvat Volvos Uddevallaanläggning för det sistnämnda. Marknadsandelarna ute i Europa ökar ständigt samtidigt som sortimentet inom byggprodukter och byggsystem växer för varje säsong. Text i år med ett unikt solcellstak anpassat till deras takpannor. Företaget drivs vidare av sonen Ove som vd och alla hans fyrlingar arbetar idag inom företaget, vilket borgar för fortsatt familjeäggande. Benders är även hälftenägare till KPAB (tillsammans med bolagets vd), som haft en motsvarande historia med ursprunget i lantbruksnäringen.

Från Gustav Johansson Skattegården i Jung till Kvänum Kök

Gustav Johansson från Skattegården i Jung var son till en skomakare. Tidigt började han hjälpa sin far med att tälja läster i trä. När det var dags sattes han i snickarlära. I tio år var han byggnadsarbetare och möbelsnickare. 1923 öppnade han eget på Åsbogatan i Kvänum. Första köket tillverkade Gustav åt hustru Annas föräldrar på 20-talet. På 30-talet snickrades vävstolar till fattigvården i Malmö. Sjuttio år senare levererades samtliga kök till Turning Torso i samma stad! En mängd prestigepriser har vunnits genom

åren då Kvänum kök alltid satt kvalitet och möbelfakta i topp. Kvänum köks historia är en del av berättelsen om hur det moderna Sverige blev till. Finns kvar mittemot där det startade i Kvänum. Dock uppköpta för några år sedan av ett annat framgångsrikt familjeföretag med liknande historia i köksriket, Vedums kök som i år firar hundraårsjubileum.

Från Mats Andersson i Ranagården Längjum till Ranaverken och Borgagruppen

Mats var yngst i en syskonskara på nio personer som tidigt började arbeta hos Bertil Gustavsson i Emtunga, se ovan. Han tog "sin Mats ur skolan" efter sjuårig folkskola och startade eget på hemgården. Ranagårdens svets bildades 1962. Därefter byggdes en fabrik för Rana-balken i Tråvad som blev byggnadsstommen i många stålkonstruktioner för andra fabriker och lagerbyggnader. Ranagårdens Svets såldes 1973 då Mats var 34 år till Bertil Höksten i Göteborg och döptes om till Ranaverken. Nuvarande ensam ägare är Per Kjellström sedan 2003. Företaget Lida startades i Tråvad tillsammans med kompanjonen Kent Svantesson och specialiserade sig på Lidaportar, som sedan döpts om till Prido till större verkstadsbyggnader. Därefter startades plåtbearbetning och försäljning i samband med att Mats inköpte en större gård Borgia i Edsvära

där även travverksamhet utvecklades. Borgagruppen bildades och förvaltas väl av nästa generation i familjen. Kärnan i Borgas affärsidé är egna produkter som tillverkas på flera platser i Sverige, Polen och Litauen samt försäljning i tio länder. Huvudkontoret finns i Skara.

Från Albin Grönberg Öttum till Rekordverken

Företaget startades 1897 av Albin Grönberg, lantbrukarson från trakten. Till en början bestod verksamheten av smide och reparationer. Omkring 1920 byggdes verksamheten ut för tillverkning av enklare tröskverk. 1927 uppfördes ett eget gjuteri. I samband med det startades även tillverkning av halmfläktar och gröp kvarnar. När skördetröskan gjorde sitt intåg kom behovet av halmhackar. Tillverkningen av dessa hackar startade kring 1950 och har sedan dess varit ryggraden i företagets maskinprogram. Familjen Grönberg kom att driva företaget i tre generationer fram till 1983. Rekordverken köptes då av Karl-Erik och Arne Bender. 1988 förvärvade Sven Johan Persson Akron i Järpås Rekordverken som därmed ingår i den grupp av företag som benämnes Runstenengruppen. Fortfarande drivs denna framgångsrika grupp inom familjen efter generationsskifte. Tillverkningen vid Rekordverken består idag till större delen av Rekord

sortimentet vari ingår halmhackar, agnspridare och inplastare för fyrkantbalar.

Från Johan Alfred Kjällström i Kvänum till Kellve
Företaget startades 1890 som Kjällströms mekaniska verkstad av Alfred Kjällström som en smedja i Kvänum, med tillverkning av bland annat plogar och harvar. Sonen Sven Kjällström övertog verksamheten när fadern dog 1924. Tillverkningen utökades med fler produkter inom jordbruksnäringen. Kellve utvecklades till en modern bandtransportörtillverkare i samarbete med världens ledande tillverkare för mobila kross- och siktverk. Göteborgsbaserade Provator AB förvärvade 2008 företagen i Kellve gruppen. Kellve Group AB blev moderbolag till de rörelsedrivande bolagen Kellve Sweden AB, Kellve Service AB, ASM i Askersund AB. 2010 förvärvades Primogum till koncernen.

Från Ingemar Ronger Badenetorp Kvänum till Rotage, Rotage Agri och RAIS

Ingemar är ett typexempel i modern tid på samma snabba och målmedvetna utveckling som sina föregångare ovan. Allt startade hemma på gården 1979 med en verktygslåda och ihopsättning av lantbruksmontage. Första verkstaden iordningställdes i egen regi 1982. Den första lasermaskinen

köptes in 1990. Ny fabrik på 2600 kvm byggdes 1996.

Investerade i en svetsrobot från ABB och blev därmed automatiserad i alla processer 2012. Affärsidén idag är att med senaste teknik vara komponentleverantör av laserskurna och stansade plåtprodukter till den skandinaviska marknaden. Företaget är numera sålt till Sveaverken.

Ingemar startade och drev även Rotage Agri samt RAIS 2017 som finns kvar på gården. Tyvärr har Ingemar Ronger alltför tidigt hastigt avlidit i sommar och förstämningen och saknaden bland släkt, vänner och kollegor är mycket stor.

Från Svante Andersson Tråvad till Stenhaga Invest
Svante Andersson är ytterligare ett exempel på modern skaparkraft. Han kommer från bondgård och en drivkraftig företagarläkt. Hans farbror är Mats Andersson Borgagruppen ovan. Hans framlidna far Bengt startade Tråvads Pumpindustri som gick upp i Ranaverken och hans två bröder Magnus och Mattias driver framgångsrikt livskraftiga företag.

Svante startade som fjortonåring handel med mopeder och bildelar. Verksamheten utvecklades via möbelhandel och Bilkompaniet till fastigheter och andra områden. Stenhaga Invest är moderbolaget och har fått sitt namn efter släktgården Stenhaga Gård, som även den ägs av Svante Andersson. Numera finns det mesta inom

bolagskoncernen som även äger Bjertorp Slott i Kvänum. 2013 blev han årets företagare i Västsverige utsedd av tidningen Affärsvärlden.

Tanken med diversifieringen av fastighetsinnehav samt bolag inom industri, IT och tjänster är att även i dåliga tider ha företag inom koncernen som går bra, vilket ger utrymme till strategiska förvärv till fördelaktiga villkor. Hans största bolag är nu Swedish Modules i Emtunga (se ovan Bertil Gustavsson) samt fintechbolaget Aptic med huvudkontor i Skövde.

Avslutningsvis vill jag summera dessa ovanstående tio viktiga personers livsgärning med att citera summeringen av den röda tråd som finns av skaparkraft för dem som finns med i boken Världens Skaraborgare:

Alla har starka drivkrafter i sig redan från början och mer än en gång har de fått hitta egna överlevnadsstrategier under tuffa förhållanden tidigt i livet.

De är oftast uppvuxna i trygga miljöer utan extravaganser, företrädesvis på landsbygden med närhet från jord till bord.

Hushållning med resurser är något som alla fått lära sig från början. Såväl med sina egna resurser, liksom även materiellt och ekonomiskt.

Alla har haft entreprenörskapet i blodet och provat på att göra affärer eller prestera på annat sätt

i tidig ålder i liten skala, som sedan efter hand växlat upp.

Alla har haft känslan för timing och vågat satsa i rätt läge. Flera utan att skuldsätta sig från början, istället har de satsat rätt med redan sparade slantar som insats.

Alla har en klar målbild i tidigt skede av livet över vad de vill uppnå. En egen vision, ibland även en egen mission.

Alla har haft det gammaldags prefixet e, som signum: envisa, energiska, engagemang, entreprenörskap (ej att förväxla med morgondagens e-prefix som i e-post, e-handel osv).

Ingen har brytt sig om att Jantelagen har funnits. Åtminstone har den varit osynlig i deras sinnevärld.

Ändå är påfallande många fina lagspelare och har haft en sällsynt förmåga att skapa ett vinnande lag kring sig.

Referenser:

Lars Nyström, "Hur bonden blev industriföretagare", *Bebyggelsehistorisk tidskrift*, 2006, sid 55–70.

Ove Allansson, "Slättum".

Ingemar Jacobsson, "Entreprenörerna – I huvudet på en gammal fabrikör".

Ulf C Nilsson och Carl Henrik Ohlsson, *Världens Skaraborgare*, Skövde 2011.

Respektive företags hemsidor angående historieberivningen.

LILLA HUSET PÅ PRÄRIEN

Årets bok från Skaraborgs Akademi har temat "Litet blir stort", det lilla i det stora. För min del kom jag direkt att tänka på Göteborgshumorns sätt att beskriva Göteborgs Symfonikers filial Vara Konserthus som "Lilla huset på prärien". Som infödd "schlättabo" är jag sedan 2016 stolt extern styrelseledamot i det huset, därav rubriken. Få känner till historien bakom tillkomsten av denna kulturella pärla på Varaslätta, dess uppnådda framgångar och erkännande samt framtida visioner. Därför tänkte jag ta med dig som läsare till Vara Konserthus födelse och till dess utveckling som präglats av starka individer som insett kulturens oerhörda vikt och kraft och hur den kan bo, verka och leva i Skaraborg! Häng med:

Bakgrund

I början av 1990-talet var Vara kommun bland de sämsta i klassen inom alla benchmark med övriga kommuner såväl i Skaraborg som i Sverige: Utbildningsnivån var låg. Medelinkomsten var även låg. Befolkningen var mycket homogen. Befolkningsutvecklingen var negativ och urbaniseringen stor till

större städer i regionen och nationellt. Nyföretagandet var lågt och befintliga industrier nyanställde inte i så hög grad som var nödvändigt. Ekonomin var dålig i kommunen och krävde såväl effektiviseringar som skattehöjningar. Självbildningen var heller inte bra, mentaliteten att borta bra men hemma bäst användes ofta till försvar. Ändå var varken innevånarna eller kommunens anställda stolta över sin kommun utåt. Kort sagt stod Vara Kommuns ledning inför strategivalet att vara eller inte vara - i Vara!

1991 anställde kommunen Gert Norell som kommundirektör vilket han var ända till 2015. Vid valet 1992 blev det maktskifte och moderaten Jan Erik Wallin blev kommunstyrelsens ordförande och kommunalråd t. o. m. 2010 samt oppositionsråd ytterligare två år till 2012. De blev snabbt ett framgångsrikt radarpar i många år som fann varandra i ovanstående bakgrundsanalys och kompletterade varandra väl i sina rollspel. Gert var den store idégivaren och orädd innovatören med stark genomförandekraft. Jan Erik den kloke politiska ledaren som arbetade hårt strategiskt och visionärt utan att lägga sig i den operativa driften som Gert genomförde med högt tempo. Tillsammans med kommunledningen och kommunstyrelsen enades man om tre framgångsfaktorer som man

satsade på samtidigt som rationaliseringar genomfördes:

Kultur, kompetensutveckling samt internationa--
lisering.

Vara måste bli en egen prick på kartan som alla vill komma till. Inte konkurrera, utan komplettera det grannkommunerna satsar på, visionerade kommunalrådet Janne.

Målsättningen är att bli det goda exemplet i Sverige som konsekvent och uthålligt satsar på kulturen som framgångsfaktor konstaterade kommundirektören Gert.

Resultaten och uppmärksamheten lät inte vänta på sig: 1993 fick Vara Kommun utmärkelsen Sticka ut hakan-priset, för sin målmedvetna kompetensutveckling av alla ledare som sattes på skolbänken och läste in tio relevanta högskolepoäng vid Högskolan i Skövde. Detta ledde till att var och en fick resultatansvar delegerat ut i organisationen, en treårsbudget upprättades för långsiktig planering, vilket ledde till stora kostnadsbesparingar och effektiviseringar, så att skattehöjningarna kunde minimeras. Flera år senare blev man även årets superkommun som ett bevis för att nyckeltalen kraftigt förbättrats. När det gäller internationalisering startades flera strategiska vänorter. Kommunen öppnade som en av få kommuner tidigt eget kontor i Bryssel för att lära sig och skapa

kontakter på EU-nivå efter inträdet. Dessutom fick all personal i omgångar åka utomlands för affärsplanering för att våga tänka stort och göra benchmark med det privata näringslivet som förebild.

När det gäller kulturen föddes embryot till detta på ett ledningsseminarium i Vara Kommun i mitten av 90-talet. Vara var uträknat visade SWOT-analysen. En studieresa gjordes till Holstebro i Danmark, som satsade strategiskt på kulturen som framgångsfaktor. Man blev imponerad och bestämde sig för att satsa på kultur som livskvalitet för individen och utvecklings- och etableringsfaktor för samhället.

Från idé till beslut

Vindarna vände och bland annat ökade gymnasieintaget i Vara. Lagmangymnasiet som då hade ca åttahundra elever plus personal behövde därför bygga ut aulan mm för att möta framtida behov. I utdrag från kommunfullmäktiges protokoll 96-03-25 beslutades att starta projektet FramtidsVara och reservera 30 Mkr för detta. 96-04-09 utvecklades beslutet med delprojektet Framtidshuset, vilket avsåg utbyggnaden av Lagmangymnasiet. Kommundirektören fick tillsammans med sin ledningsgrupp i uppdrag att komma med förslag. Han kopplade ihop utbyggnationen internt med

tanken om att satsa på kulturen som framgångsfaktor. Internt handlade all argumentation om utbyggnad av gymnasieskolans aula, vilket även kommunfullmäktige så småningom fattade beslut om 99-03-01. Externt kommunicerades samtidigt att Vara ville bygga ett konserthus. 02-01-28 beslutade fullmäktige om Lagmansgymnasiets om- och tillbyggnad. Den ursprungliga planen med en byggyta på 3 150 kvm utökades med en aula till totalt 4 700 kvm. Aulans användningsområde prioriterades enligt beslutet till skolans behov i första hand, musikframträdanden i andra hand och teaterföreställningar i tredje hand. Aulan dimensionerades för 500 sittande personer, med mindre mötesrum, foajé och caféutrymmen i nära anslutning därtill. 2002-03-01 beslutade fullmäktige om den totala byggnationen av Framtidsvara på Lagmansgymnasiet. 75 Mkr i investeringar och 5 Mkr därtill i inventarier reserverades och produktionstiden beräknades till arton månader. En totalsumma som 2003-01-08 anmäldes öka med ytterligare 5 Mkr. Vid detta fullmäktige togs även beslut om att driva Vara Konserthus i självförvaltningsform. Att driva Vara Konserthus i bolagsform var då ogynnsamt bland annat ur momsperpektiv. Konserthuset blev därmed formellt en resultatenhet direkt underställt kommunstyrelsen.

Besluten om utbyggd aula och Framtidshuset var därmed fattade. Än i dag har mig veterligt inte Vara kommun fattat något beslut om att bygga det Konserthus som sedan snart tjugo år finns på plats och blivit så framgångsrikt, avslöjar Gert Norell.

För att nå våra mål ställde vi oss frågan: Vem blir imponerad av en kommun som skall bygga en aula? Alltså inte ett ord om aula vid kontakter utanför kommunen. Det var strategin för att skapa nyfikenhet och intresse för vårt projekt externt, minns dåvarande kommundirektören.

Som en viktig förutsättning och garant för den långsiktiga kultursatsningen var kommundirektören och kommunalrådet övertygade om att Västra Götalandsregionen och dess kulturinstitutioner måste bli starka medspelare. De fick nys om att Göteborgs Symfoniker i Konserthuset förgäves letade efter bra konsertlokaler att gästspela i runt om i regionen. Sedan Symfonikerna fått Västra Götalandsregionen som ny huvudman var det viktigt att regelbundet kunna framträda även utanför Göteborg. Vid denna tidpunkt var Lars Nordström rektor på Handelshögskolan tillika ordförande i regionens kulturnämnd och blev kontaktad av kommunledningen i Vara för en uppvaktning. Han hade nyss backat upp en lyckad

satsning på ett mindre konserthus i Mellerud så han var nyfiken på Varas idéer.

Kulturnämnden kan stötta Varas satsning under förutsättning att kommunens engagemang är det rätta och att det satsas på musik brett, inte bara konserter som blir för smalt. Göteborgsoperan hade vid denna tid öppnat en filial i Skövde som kunde agera förebild inom symfonikernas område. Gör en genomarbetad plan med dessa förutsättningar, kontakta Sture Carlsson som kan bedöma storleken och återkom önskade Lars.

Sagt och gjort. Kontakt togs med Sture Carlsson som vid denna tidpunkt var vd för Konserthuset i Göteborg och därmed även konstnärlig ledare för Göteborgssymfonikerna. Sedermera blev han förbundsdirektör för Svensk Scenkonst, och därefter chef i kortare eller längre perioder för ett antal kulturinstitutioner i Göteborg och Stockholm.

Han lyssnade till de högtflygande planerna i Vara som framfördes av kommundirektören Gert Norell och stadsarkitekten Rune Winsnes vid mötet med sin ledningsgrupp. De visade en skiss på en aula som konserthus med sjuhundra åskådare i lilla Vara. De lyssnade förstrött i maktens boningar i stora staden på vad lantisarna presenterade. För att testa om de menade allvar gav dock Sture dem en

utmaning och råd samt bad dem återkomma med denna hemläxa:

Bygg inte för litet samt satsa på hög nationell kvalitet i kulturproduktionen. Scenen måste utökas, blev Stures råd och test på om de menade allvar. Se till att det blir fint, så att Varaborna blir stolta. Inte en utbyggd aula, det funkar inte kvalitetsmässigt manade Sture. Fixar ni detta, kan det bli en andra hemvist till Göteborgs Symfoniker, som för ett kringflackande liv med spelningar runt om i Västra Sverige i undermåliga lokaler.

Nu vidtog en febril planering av det som skulle bli Vara Konserthus. Byggnadens ritningar och konstruktion fick inspiration från Malmöhus residens och Cirkus i huvudstaden. Första budgeten skrevs på en servett på en krog i Gamla Stan i Stockholm. Teknische chefen Lars Henström fick hålla i hela projektet operativt medan Gert Norell fortsatte forma visionen "Vara Konserthus ska uppfattas som ett ledande konserthus i Norden". De skalade upp skissen till en större scen med biytor samt dryga femhundra publikplatser. Vid återkomsten till Sture Carlsson blev han häpen över att de lyssnat och över vad som proffsigt presenterades. Utan Stures kravställande hade inte Vara Konserthus fått sin status och utformning och Konserthusets ledning gav planerna därmed sin välsignelse. Via en utlyst

namntävling döptes tillbyggnationen till skolan för Vara Konserthus. Förslagsställare var Marie Persson, som då arbetade på bygg- och miljöförvaltningen.

Vid återkopplingen till regionens kulturnämnd blev det inga stående ovationer, men nämnden lämnade ok till bidrag. Dock avslog man begäran om delägarskap från Vara kommun i syfte att bli så tydlig beställare som möjligt. Det fastslogs även att Vara Konserthus skulle bli Göteborgs Symfonikers andra scen, vilket blev en oerhört stor kvalitativ framgång som visade att Vara menade allvar! På invigningen vändes skepsisen från symfonikerna till ett lysande brandtal av chefsdirigenten Neeme Järvi, som talade sig varm för lösningen med det lilla huset på prärien!

På barrikaden för regionens stöd och satsning stod ordföranden i kulturnämnden Lars Nordström, Göteborg. Hans starka vilja att stärka kultursatsningar på landsbygd blev helt avgörande för regionens stöd till Vara Konserthus. Detta fastslår Skaraborgs ledande kulturregionpolitiker Conny Brännberg, som även han var med och drev processen till den lyckade lösning som ännu idag består och utvecklas.

När jag intervjuar Lars Nordström inför den här artikeln, är han vid 79 års ålder fortfarande aktiv och alert i bland annat Läcköstiftelsens, Skara Skolscens

samt Nordiska Akvarellmuseet. Hans medskick för framtiden är väl värda att citera:

Det finns en stark oro för att kulturen oförskyllt kommer i kläm ekonomiskt, när pandemins effekter kommer att ge stora och långsiktiga förluster i näringsliv och samhälle. Pruta aldrig på kvaliteten för att lyckas och få stöd. Internationell klass på scenen är ledstjärnan! Kulturen står inför den stora utmaningen och möjligheten att skapa motsvarande kvalitet på allt som utvecklas och sänds digitalt. En hygienfaktor för framtiden!

Mot denna bakgrund har Västra Götalandsregionen all anledning att vara stolta över sitt mångåriga stöd för Vara Konserthus positiva utveckling, summerar han nöjt.

Vara Konserthus som kulturcentrum i Västsverige
Sture Carlsson tillsammans med konserthuschef Kerstin Fondberg arbetade för att knyta olika kulturella institutioner och discipliner i Västsverige till Vara, vilket verkligen placerade Vara Konserthus på den kulturella kartan. Kerstin Fondberg, första VD i aktiebolaget Vara Konserthus ska ha en stor eloge för genomförandet av en omstrukturering av musiklivet i Västra Götalandsregionen till förmån för Vara Konserthus under denna tid. I regionens enhet Musik i Väst fanns tre ensembler som skulle komma att sakna huvudman genom nedläggningen av Musik i Väst. Dessa tre var en barockensemble som hette Corona artis, sångkvartetten Vox och

storbandet Bohuslän Big Band. Alla tre överfördes till Vara Konserthus tillsammans med det regionala bidrag som dessa tre haft inom Musik i Väst i samband med att regionen gav sitt långsiktiga stöd till Vara Konserthus. Ganska snart lades därefter Barockensemblen Corona artis ner eftersom den inte bedömdes ha en ljus framtid. Namnet hade väl ej heller varit passande i nuvarande pandemitider ... Även sångkvartetten Vox fick svårt att hitta sin publik. Efter långdragna förhandlingar lades även denna verksamhet ner. Bohuslän Big Band har däremot verkligen blommat ut som en viktig avdelning och musikalisk spjutspets med internationellt högt renommé inom Vara Konserthus utbud.

De regionala stöd som fanns för de två nedlagda ensemblerna fick Vara Konserthus behålla. Detta blev grundplåten till Arts in Residence-verksamheten, som verkligen blivit framgångsrik. Denna form ger friare utrymme för kulturarbetare inom olika discipliner att långsiktigt utveckla sin konstform utan kortsiktiga krav på att sälja biljetter. Långsiktigt har detta lett till fantastiska föreställningar och turnéer i Västsverige och nationellt!

Konserthuset utlovade genom det regionala avtalet att Vara Konserthus skulle bli Göteborgs Symfonikers andra scen, vilket de sannerligen

uppfyllt. Än idag görs minst fyra framföranden ärligen på den uppskattade Varascenen, som blivit deras hemmaplan.

Regionen har även pekat ut Vara Konserthus som regionalt centrum för all dansverksamhet, vilket även detta kommit igång väl, och går som en dans! Motsvarande väl fungerande centrum finns även genom BBB för storband samt för jazz.

Det är med stolthet jag kan konstatera att det lilla huset på prärien, som vi lite skämtsamt myntade som begrepp från början, blivit ett sådant musikaliskt centrum med så hög kvalitet, inte bara för Västsverige utan även nationellt, konstaterar Sture Carlsson nöjt, men inte belåtet. Det finns än mer att knyta till oss i framtiden. Inte minst genom de möjligheter som den nyligen uppförda Sparbanken Blackboxen ger oss, avslutar han.

Starten

Efter beslutet 2003-01-08 om utbyggd skolaula och organisation av Framtidshuset inrättades ett självförvaltningsorgan.

Självförvaltningsorganet blev i princip ett advisory board med handplockade, för uppgiften kompetenta personer, hämtade ur närings- och kulturlivet. Inga politiska valda eller fackliga företrädare fanns i detta råd, som dock var underställt kommunstyrelsen.

Till detta organ behövdes en operativ kraft. Här anställde kommundirektören direkt under sig konserthusets första chef Anders Söderling. Han var en välkänd och aktad trummis i flera jazzband med stort kontaktnät och bakgrund i kulturen i Västsverige, då som kultursekreterare i regionen för dans och musik.

Anders Söderling gjorde en pionjärinsats för att sätta Vara på kartan i kultursverige och knöt många värdefulla kontakter till konserthuset. Dessutom skapade han en folklig förankring av Vara Konserthus i KulturSverige och hembygden, minns Gert Norell.

Själv blev Anders mäktigt imponerad av kommunens öppna och tillåtande attityd, med stor frihet under ansvar, vilket gav den tillit som gjorde att personalen spände bågen lite extra.

Utan Gert Norells initiativ och orädda drivkraft hade det aldrig blivit något Konserthus, replikerar Anders.

Den folkliga förankringen för detta okända kulturfenomen organiserade Anders med allt från soppluncher, gratiskonserter, gatumusik, drive in teater till mängder av besök och föredrag hos alla ideella föreningar i Vara med omnejd. Allt för att få en folklig förankring och stolthet. Det var även så det

speciella värdskapet för Vara Konserthus initierades, se vidare under rubriken ideella krafter nedan.

Invigningen av Vara Konserthus skedde i september 2003. Smygpremiär och öppet hus den tredje september. Vid den officiella invigningen den femte september utlöstes brandlarmen, vilket skapade stor dramatik under generalrepetitionen så lokalerna fick utrymmas. Göteborgs Symfoniker deltog med hela orkestern. Som kontrast fanns en stor lantbruksmaskinsutställning utanför och välkomnade gästerna. Ett digert program för hela året presenterades med hög kvalitet, vilket gav en lyckad rivstart med försäljning av biljetter.

Ett minne för livet som gav eko i såväl KulturSverige som till näringslivet, anställda och medborgarna om att Vara visar vägen, minns näringslivschefen Ann-Britt Martinsson. Allt var nytt, inte minst för de kommunala tjänstemän som omskolades till marknadsansvariga, kassatjänster med kontanthantering och ny ekonomisk redovisning, vilket ruskade liv i oss alla.

Därefter med folklig förankring samt pompa och ståt nittonde september i närvaro av bl. a. Hertiginnan av Västergötland, kronprinsessan Victoria. Hon åkte häst och vagn från Lassagårdens stuteri i Vara och ett stort säkerhetspådtag skyddade henne.

Motsvarande stor och minnesrik jubileumsfest anordnades även vid tioårsjubileet 2013, samt vid invigningen av Sparbanken Blackbox en hel vecka i november 2019.

Vara Konserthus, mycket mer än skolaula

Bolagisering

2011-11-28 beslöt kommunfullmäktige i Vara att bolagisera verksamheten till Vara Konserthus AB. Bolaget blev ett dotterbolag till Vara Koncern AB som moderbolag. Ett aktiekapital på 2 Mkr tillsköts och bolaget fick fr. o. m. denna bolagisering ett årligt bidrag som i starten uppgick till 10,9 Mkr. Riktlinjer för val till styrelse togs fram och en ny bolagsordning

med följande debatterade ändamålsparagraf fastställdes:

Bolaget ska bedriva och utveckla scenkonsten i Vara Konserthus och eftersträva samarbete med lokala, nationella och internationella aktörer. Verksamheten ska ha stor bredd med särskilt fokus på barn och unga och vara öppen för produktion av experimentell art samt bedriva projekt i samspel med det fria kulturlivet. Bolaget ska driva och säkerställa storbandsutvecklingen. Bolaget ska även bedriva uthyrningsverksamhet samt därtill förenlig verksamhet.

Ledande befattningshavare

Under tiden som självförvaltningsorgan fanns ingen formell styrelse. Detta råd har haft tre ordförande. Spelmannen Gert Olsson blev dess första ordförande. Lars Lundgren, kultursekreterare i regionen, hade även en kort sejour, innan Sture Carlsson övertog ordförandeskapet fram till bolagiseringen av verksamheten på riktigt 2011.

Bolagets formella styrelse har verkat sedan bolagiseringen. Under hela denna tid har Sture Carlsson varit dess eminenta ordförande. Genom sitt ordförandeskap och sin kompetens, alla hans nätverk och kontakter, samt hans stora entusiasm och positiva engagemang för verksamheten, så är

han den främsta katalysatorn till Vara Konserthus framstående position i dagens KulturSverige!

För övrigt har Vara kommun haft modet att utse en bra blandning med kontinuitet och förnyelse av politiskt valda styrelseledamöter med kompetens utifrån kulturinstitutionerna, offentlig förvaltning och det lokala näringslivet, vilket givit en bra mix med beslutskraft och gott arbetsklimat. Sådant smittar av sig!

Mixen med tre politiskt och sex externt valda ledamöter är jag särskilt glad över. Det har verkligen berikat styrelsearbetet till stor nytta för Vara Konserthus positiva utveckling, konstaterar Sture Carlsson. Fler kulturinstitutioner borde våga gå över till denna modell, som är en viktig framgångsfaktor för att kulturen än mer ska kunna integreras i samhällsutvecklingen, menar han.

En annan viktig framgångsfaktor för Vara Konserthus har varit det starka operativa ledarskapet. Många goda och avgörande insatser har gjorts av bolagets vd och ledningsgrupp genom åren. Här följer en uppställning över bolagets samtliga operativt ansvariga, med olika titlar genom åren:

SÖDERLING ANDERS CHEF 2003 t. o. m. 2005-09-30

ALBINSSON STAFFAN CHEF 2005-10-01 t. o. m. 2006-03-31

HANSSON MARTIN CHEF 2006-04-01 t. o. m. 2008-09-30

HENNINGSSON INGEMAR CHEF 2008-09-01 t. o. m. 2009-03-31

FONDBERG KERSTIN CHEF 2009-03-01 t. o. m. 2011-10-31

FONDBERG KERSTIN VERKSAMHETSCHEF 2012-01-01 t. o. m. 2013-10-20

LILLSJÖ HENRIK VERKSAMHETSCHEF 2013-10-05 t. o. m. 2014-04-23

BECKER STAFFAN VERKST DIREKTÖR 2014-04-23 t. o. m. 2019-11-30

LILLSJÖ HENRIK VERKST DIREKTÖR TF 2019-11-13 t. o. m. 2020-05-31

KLOO PETRA VERKST DIREKTÖR fr. o. m. 2020-05-01

En reflektion om ledarskapet är att Vara Konserthus varit en utmärkt plantskola och språngbräda till än större nationella uppdrag, till exempel blev Kerstin Fondberg förbundsdirektör för Sveriges Körförbund, Martin Hansson chef för Stora teatern i Göteborg, Staffan Becker konserthuschef för Berwaldhallen som innehåller Sveriges Radios

Symfoniorkester och Radiokören samt Henrik Lillsjö som nyss utnämnts till chef för Uppsala konsert och kongress.

Den senaste ledningsgruppen med vd Staffan Becker, marknadschefen Thomas Tegnér och programchefen Henrik Lillsjö blev en framgångsrik trio som ackompanjerade varandra till en fantastisk utveckling och breddning av verksamheten 2014–2019. Detta lyfte Vara Konserthus till elitserien avseende fulländande evenemang inom många olika genrer. Det var även starkt bidragande till att den nu färdigställda black-boxen kunde förverkligas. Den nuvarande kommundirektören Anna Cederqvist och VD Staffan Becker lade ned ett stort arbete på att lösa finansieringen av denna med ett, i och med avtalet med Sparbanken Skaraborg, lyckat resultat.

Ideella krafter och samarbetspartners

Först av allt måste personalens passionerade arbetsinsatser och goda personliga bemötande till alla besökare framhållas. Till tolk för detta kan före detta konferensansvariga Christina Larssons uttryck passa väl in:

Att arbeta på och för Vara Konserthus är ett sätt att leva. Möten med alla underbara gäster har givit mig så mycket glädje och energi varje dag under mina femton år här, menar hon!

Ett signum för Vara Konserthus var att detta skapade en stolthet i bygden och för Konserthuset. Därför har det ända sedan starten funnits många ideella krafter och samarbeten som stöttat Vara Konserthus. Tidigt anmälde sig frivilliga, som blev konserthusvärdar för alla föreställningar. De arbetar ideellt som goda ambassadörer och värdar på plats, vilket skapar den intima familjekänsla som präglar Vara Konserthus evenemang.

Vi insåg snabbt att vi var underbemannade och skulle inte själva klara av att ge publiken ett gott bemötande och god service. Därför gjorde vi upp en lista över lämpliga arbetsuppgifter och annonserade efter volontärer, som blivit ett viktigt bidrag till Vara Konserthus varumärke, berättar initiativtagaren och första vd Anders Söderling.

Vidare inleddes fruktbara samarbeten med Vara Teaterförening, Vara Folkhögskola, studieförbunden med flera som alla bidragit till den bredd och mångfald som verksamheten sjuder av.

Hösten 2019 har även Vara vänförening bildats med syfte att bibehålla och utveckla den folkliga förankringen och ambassadörskapet för Vara Konserthus. Ordförande i denna nybildade vänförening är passande nog Jan Erik Wallin, Ann Britt Martinsson är kassör och före detta kommundirektören Bodil Warolin är sekreterare.

Det borgar för fortsatta fina stödsatser till nytta för Konserthusets utveckling!

En handfull samarbetspartners har varit med långsiktigt och stöttat verksamheten. Nya Lidköpings Tidningen och Alingsås Tidning har sett till att just deras spridningsområdets kunder hör till dem som kontinuerligt besöker konserthuset mest. Fagerbergs i Vara bidrar med rätt klädsel till medarbetarna och Länsförsäkringar Skaraborg har utvecklat familjelördagar tillsammans med Konserthuset, vilket särskilt ökat intresset från barn och ungdomar att besöka Konserthuset. Den största sponsorn på senare år har blivit Sparbanken Skaraborgs stiftelse genom sitt investeringsstöd för Sparbanken Blackbox, som uppfördes och invigdes senhösten 2019.

Nutid

Sedan bolagiseringen har flera positiva bidrag till den samlade utvecklingen genomförts:

BohuslänBigBand, BBB, är Vara Konserthus husband som utvecklar egna konserter och tillsammans med utvalda internationellt erkända artister gör turnéer över hela världen.

Sprunget ur BBB har även ett motsvarande ungdomsband bildats. Det heter Next Generation Big Band och har på kort tid fått högt erkännande,

vilket borgar för fortsatt storhetstid för storband i Vara Konserthus regi.

Artist in Residence har inrättats. Detta innebär att en drygt handfull mycket begåvade artister inom olika discipliner knutits till Vara Konserthus verksamhet via långsiktiga kontrakt, där de kunnat utveckla sitt artisteri till färdiga föreställningar, som blivit tillgängliga för hela regionen och specifikt för Skaraborgs kommuner.

Vara Konserthus har av Västra Götalandsregionen utsetts till regionens danscentrum, vilket givit ett rejält uppsving för denna konstart.

Konferensavdelningen har utökats kraftigt under mångårig utmärkt ledning av Christina Larsson och går tillsammans med den utökade restaurangen i egen regi runt ekonomiskt. Flera större nationella och regionala arrangemang har genomförts med det strategiska läget mitt i Västra Sverige.

Arrangemangen har genomgående fått mycket gott betyg, inte minst för det personliga bemötandet. Skaraborgsdagen har startats här och är numera en tradition torsdagen i vecka fem årligen, där Skaraborgs ledande befattningshavare inom triple Helix, offentligheten, akademien och näringslivet, träffas med agenda likt det internationella Davosmötet för Skaraborgs utveckling!

VIP-aftnar inför starten av varje termin blev en kulturell apéritif för trogna kunder, nätverk och

samarbetspartners inför terminens utbud av kulturupplevelser. Samtidigt skedde biljettsläpp, som skapade ett enormt biljettryck. Inom en vecka var ca två tredjedelar av biljetterna slutsålda!

En ny grafisk profil har genomarbetats och beslutats om av styrelsen 2019, för att på ett modernt sätt möta och appellera till framtidens besökare.

Sparbanken Black Box redo för kvällsföreställning

Kvarteret Sprinten utvecklas

I kvarteret Sprinten där Vara Konserthus samsas med Lagmangymnasiet pågår ständig utveckling. Academy of Music and Business School, startat av Andreas Carlsson i Tingsryd, har etablerat sin andra gymnasieskola med musikaliska program på gymnasienivå 2018 här. Detta ledde även till Framtidshusets utveckling steg 2, dvs ny-, om- och tillbyggnad av kvarteret Sprinten. I denna satsning ingår Vara Konserthus beslut om att bygga till en ny multifunktionell scen, så kallad Black Box, som kan byta skepnad utifrån ett svart inre skal till ca tusen personer stående, femhundra sittande eller trehundra ätande på bankett!

Dåvarande vd Staffan Becker minns att det var många diskussioner och förhandlingar såväl med ägaren Vara Kommun som den stora uppdragsgivaren Västra Götalandsregionen, där Varas geografiska läge och allt större kulturella ansvar och framgångar låg till grund för förslaget för om- och tillbyggnad av en blackbox med nationella dimensioner.

Vi hade arbetat upp ett stort förtroendekapital med trygghet i vår ekonomi och resultat, som gjorde att vi vågade satsa, berättar han.

Vårvintern 2018 blev avgörande, slutnotan som budgeterats till 63 Mkr visade på en avvikelse med 22 Mkr ytterligare. Kommundirektören och Staffan fick i uppdrag att låna pengar, alternativt fixa sponsring. Styrelsen godkände lånet men förhandlingarna med den blivande donatorn och sponsorn Sparbankstiftelsen Skaraborg föll väl ut innan dess. 20 Mkr i gåva och 2 Mkr i sponsringsbidrag blev deras största beslut och projektering samt byggnation kunde slutföras och tidsplan hållas.

Invigningen av Sparbanken Blackbox en hel vecka i november 2019 blev en fantastisk manifestation som verkligen satte Vara mitt i prick för kultursatsning på landsbygd.

Hela kultureliten på plats gav eko och manifesterade vår vision att Vara Konserthus är en unik scenkonstarena och mötesplats för kulturella upplevelser i landsbygd, summerar Staffan.

Affärsplan

Som första kulturella institution har styrelsen för Vara Konserthus arbetat fram en treårig rullande affärsplan strategiskt, som kompletteras med en årlig verksamhetsplan operativt av vd. För att förstå våra ambitioner redovisas här mission, vision och affärsidé samt inriktningsmål som nu råder:

Mission: Vara Konserthus ska med kultur och scenkonst bidra till att Västsverige och Vara är en attraktiv plats att besöka, verka och leva i.

Vision: Vara Konserthus är en unik scenkonstarena och mötesplats för kulturella upplevelser i landsbygd.

Affärsidé: Vara Konserthus ska affärsmässigt och hållbart driva och utveckla högkvalitativ och originell scenkonst.

Inriktningsmål:

Vara Konserthus ska stärka sitt varumärke genom personligt bemötande till publik, artister och samarbetspartners

Vara Konserthus ska öka sin egenfinansiering

Vara Konserthus ska öka sin beläggningsgrad

Vara Konserthus ska utmärka sig som en attraktiv arbetsgivare inom svenskt kulturliv

Ekonomisk utveckling

Under 2019 krävdes stor kraft och tid för ombyggnation och nybyggnation av Blackbox. Detta gjorde att verksamhetens omfattning fick minskas med 10–20 procent. Trots detta genomförde Vara Konserthus totalt trehundra-trettio konserter inklusive Bohuslän Big band samt Arts of Residence uppsökande verksamhet samt etthundrafyrtiosju möten och konferenser och nådde ut till 119 533

personer enligt årsredovisningen 2019. I konserthuset har 64 129 personer besökt etthundra-åttionio evenemang, skolföreställningar samt möten och konferenser. Imponerande!

Nedan visas översikten ur årsredovisningen, som har en fin utveckling, trots verksamhetsminskning under ombyggnadsåret 2019. Vara Konserthus uppvisar landets högsta självförsörjningsgrad bland kulturella institutioner, vilket bådär gott för framtiden.

Fyraårsöversikt (Tkr)	2019	2018	2017	2016
Nettoomsättning	19 578	22 299	18 021	18 710
Resultat efter finansiella poster	554	1 076	840	554
Antal anställda	43	40	35	32
Balansomslutning	25 138	23 398	18 354	19 769
Avkastning på eget kap. (%)	10,8	22,7	21,3	16,7
Avkastning på totalt kap. (%)	2,2	4,6	4,7	3,0
Soliditet (%)	20,5	20,2	21,5	16,8

Oförglömlig invigningsvecka av lokalerna 2019

Framtidsutsikter

Som ny vd har styrelsen rekryterat Petra Kloo, som suttit i Vara Konserthus styrelse de senaste åren. Hon kommer närmast från Göteborgs Konserthus, där hon varit ansvarig för dess barn- och ungdomsverksamhets utveckling. Hon tillträdde samtidigt som Coronapandemin lamslog världen. Detta har även drabbat Kultur-Sverige hårt. Så även Vara Konserthus, samtidigt som kris betyder möjlighet på kinesiska. I skrivande stund aviserar regeringen att Folkhälsomyndigheten givits i uppdrag att komma med undantagsförslag på gällande restriktioner för idrott och kulturevenemang över femtio personer. Med utgångspunkt från ägardirektivet och regionens

långsiktiga uppdrag som grund tillsammans med gällande affärsplan, har hon tillsammans med sin ledningsgrupp startat ett framtidsarbete. Inte minst inom det digitala området finns stora utmaningar att tillgodose det nya beteendemönster som nu framträder i spåren av pandemin.

Här måste Vara Konserthus hänga på, driva och leda den digitala utvecklingen brett i flera kanaler, samtidigt som det personliga bemötandet och live-föreställningar av yppersta kvalitet på plats även fortsättningsvis är Vara Konserthus stora styrka och signum, slår Petra fast.

Med min bakgrund ligger ambitionen om att nå ut brett i samhället mig extra varmt om hjärtat. Till barn och unga, människor med olika åsikter, bakgrund, funktion och representation. Det här viktiga samhällsengagemanget finns på Vara Konserthus men kan växlas upp ytterligare. Den etablerade residensverksamheten Artist in Residence inspirerar också mycket, ett konstnärligt utforskade som kan ta oss till oväntade platser och höjder!

Avslutningsvis konstaterar hon att tillkomsten av den nya "svarta lådan" innebär oanade möjligheter såväl för föreställningar på kvällar och helger som på dagtid. Blackboxen är egentligen en jättestor fullt utrustad studio som ger spännande möjligheter till inspelningar av olika slag. Dess stora flexibilitet i teknisk utrustning och möblering skapar möjligheter

att bjuda in utövare inom alla scenkonstområden och torde kunna locka många artister för hela produktionsperioder innan man ger sig ut på turné. På så sätt kan Vara Konserthus ytterligare stärkas som scenkonstproducerande nod i ett både nationellt och internationellt perspektiv. Därmed får vi ytterligare ett underlag för det hotell som vi så väl behöver och planerar mellan Konserthuset och badhuset till nytta även för alla artister och besökare! Då skulle kvarteret Sprinten och Vara bli ett komplett kulturcentrum mitt i Västra Götalandsregionen.

Slutord

På Skaraborgsdagen 2018 välkomnade Jan Erik Wallin ett fullsatt auditorium och konstaterade att Varaborna i snitt växt två cm de senaste två decennierna medan övrig befolkning stått still. Det är inget hokus pokus, utan resultat av att innevånarna rest och sträckt på sig av stolthet för Varas utveckling i allmänhet och Konserthuset som framgångsfaktor i synnerhet.

Resultat för kommunen kan sammanfattas med följande utveckling i stort:

Befolkningsutvecklingen ökar. Huspriserna stiger i rasande fart. Köen till lägenheter har aldrig varit i närheten av vad den är nu. Det byggs bostäder som aldrig förr. Söktrycket till gymnasiet når nivåer som vi inte sett på länge. Fler i jobb, fler kommuninvånare ger ökande skatteintäkter.

Denna utveckling gläds dagens kommunledning åt, vilket ofta framkommer i stolta uttalanden om Vara Konserthus och kulturens betydelse för medborgarna och bygden, från både kommunstyrelsens nuvarande ordförande, vice ordförande och kommundirektören. Detta borgar för fortsatt uthållig positiv utveckling för Vara Konserthus, till nytta för oss alla på den Skaraborgska prärien!

Källor:

Protokoll från kommunfullmäktigemöten i Vara
Presentationsbilder från kommundirektören och
kommunfullmäktiges ordförande

Årsredovisningar för Vara Konserthus AB

Bolagsordning för Vara Konserthus AB

Affärsplan Vara Konserthus AB

Intervjuer med citerade personer i texten med flera